וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא דְּלֹא מַשְׁגַּח בְּבַת קוֹל – הסובר שאין לפסוק הלכה על פי בת קול.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף: וְאִיבָּעֵית אֵימָא אמנם במחלוקות בית שמאי ובית הלל אין לנהוג כבית שמאי כיון שהלכה נפסקה כבית הלל, והמשנה שאמרה שהרוצה לעשות כבית שמאי עושה, הָכִי קָאָמַר – כך היא מתפרשת, כָּל הֵיכָא דְּמַשְׁכַּח – כל מקום שתמצא תְּרֵי תַּנָּאֵי וּתְרֵי אָמוֹרָאֵי – שני תנאים או שני אמוראים דְּפָלְגִי אַהֲדֵי כְּעֵין מַחֲלוֹקֶת בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל – שנחלקו ביניהם בדומה למחלוקת בית שמאי ובית הלל, שבדין אחד זה מחמיר וזה מיקל ובדין אחר זה מיקל וזה מחמיר, לֹא לִיעֲבַד כִּי קוֹלֵיהּ דְּמַר וְכִי קוֹלֵיהּ דְּמַר – אין לנהוג גם כקולא של זה וגם כקולא של זה, וְלֹא כְּחוּמְרֵיהּ דְּמַר וְכִי חוּמְרֵיהּ דְּמַר – ואף לא כחומרות של שניהם, אֶלָּא כך יש לנהוג, אוֹ כִּי קוֹלֵיהּ דְּמַר וּכְחוּמְרֵיהּ עָבִיד – או כדעת האחד בקולותיו ובחומרותיו, אוֹ כְּקוֹלֵיהּ דְּמַר וּכְחוּמְרֵיהּ עָבִיד – או כדעת השני בקולותיו ובחומרותיו.

לאחר שהתבארה הברייתא, הגמרא חוזרת לקושיא אודות המבוי שבנהרדעא שהיה עקום ומפולש לרשות הרבים בשני ראשיו, ושהחמירו בו גם כחומרת רב וגם כחומרת שמואל. מקשה הגמרא: מִכָּל מָקוֹם קַשְׁיָא הלא התבאר שאין לעשות כן. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב נַחְמָן כַּר יִצְחָק לא החמירו בנהרדעא כחומרותיהם של רב ושמואל, אלא כְּוֹלֵיהּ כְּרַב עֲבָדוֹהִי – עשו הכל כדברי רב, וגם בענין תיקון מבוי מפולש סובר רב שצריך דלתות, דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, אמנם הֲלָכָה כתנא קמא שבמבוי מפולש אין צורך בתיקון דלתות אלא די בצורת הפתח מצד אחד ולחי או קורה מהצד השני, וְאֵין מוֹרִין כֵּן – אבל להורות הלכה למעשה, אין מורים אלא כחנניה שצריך דלתות, ונמצא שנהגו בנהרדעא כדעת רב.

מקשה הגמרא: וְלִרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר רַב דְּאָמַר הֲלָכָה כתנא קמא שמבוי מפולש אין צריך דלתות וּמוֹרִין כֵּן – ואף מורין כן הלכה למעשה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – איך ניישב את המנהג שנהגו בנהרדעא גם כחומרא של רב וגם כחומרא של שמואל. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב שֵׁיזְבִי, כִּי לֹא עֲבָדִינַן כְּחוּמְרֵי דְּבֵי תְּרֵי – באיזו מחלוקת נאמר שאין להחמיר כחומרותיהם של שני החולקים, דווקא הֵיכָא דְּפָתְרֵי אַהֲדֵי – במקום שהחומרות סותרות זו את זו, כלומר שהטעם של המחמיר בדין אחד הוא סיבה לקולא בדין השני, לכן אם יחמיר בשני הדינים הרי הוא כסיל, ואם יקל בשניהם הרי הוא רשע שהרי הוא מזלזל באיסורי תורה.

הגמרא מביאה דוגמא למחלוקת כזאת: בְּגוֹן שְׁדָרָה וְגוּלְגּוֹלֶת של מת שמטמאים באהל המת בשהם שלמים, דְּתַנְיָן – ששנינו במשנה (אהלות פ״ב מ״ג), הַשְּׁדָרָה וְהַגּוּלְגֹּלֶת שֶׁחִסְּרוּ – ואינם שלמים, אין הם מטמאים באהל אלא רק במגע ובמשא. מבארת המשנה, וְכַמָּה חִסְּרוּן בַּשְּׁדָרָה – כמה צריך שתחסר השדרה ולא תטמא באהל, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, שְׁתֵּי חוּלְיוֹת, אבל אם נחסר ממנה רק חוליא אחת, עדיין נחשבת השדרה שלמה ומטמאה באהל. וּבֵית הִלֵּל חולקים וְאוֹמְרִים שאף אם חסר מהשדרה רק חוּלְיָא אַחַת אינה מטמאה עוד באהל. וּבְגוּלְגּוֹלֶת, כמה יחסר ממנה ולא תטמא עוד באהל, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, כְּמִלֹּא מַקֵּדַח – כשיעורו של עובי המקדח [–כלי שקודחים בו נקבים], והוא יותר משיעור סלע. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, כְּדֵי שֶׁיִּנָּטֵל מִן הַחַי וְיָמוּת – אם נחסר מהגולגולת כמות כזאת שאם היתה ניטלת כמות כזאת מגולגולת של אדם או בהמה חיים היו מתים מחמת כן, והוא שיעור סלע, שוב אינה מטמאת באהל. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל וְכֵן לְעִנְיַן טְרֵיפָה – כמחלוקתם לענין טומאת אהל כן מחלוקתם לענין טריפה. והיינו שאם נחסרה חוליא אחת בשדרתה של בהמה, לבית שמאי המחמירים בענין טומאת אהל וסוברים שהשדרה עדיין נחשבת שלימה בחסרון כזה, לענין טריפה תהיה זו קולא והבהמה אינה טריפה. ולבית הלל שמקילים בטומאת אהל וסוברים שבחסרון של חוליא אחת נחשבת השדרה לחסירה, לענין טריפה תהיה זו חומרא והבהמה נטרפת על ידי כך.

וכן בגולגולת, אם נחסר מגולגולת בהמה שיעור של סלע, לבית שמאי המחמירים בענין טומאת אהל וסוברים שבחסרון של סלע עדיין נחשבת הגולגולת שלימה, לענין טריפה תהיה זו קולא והבהמה אינה טריפה. ואילו לבית הלל שמקילים בטומאת אהל וסוברים שבשיעור סלע נחשבת הגולגולת חסירה ואינה מטמאת באהל, לענין טריפה תהא זו חומרא והבהמה נטרפת.

על מחלוקת כזאת שחומרא בדין אחד סותרת את החומרא בדין השני נאמר בברייתא שהמיקל בשניהם [כגון במת בבית הלל ובטריפה בבית שמאי] נקרא רשע, כיון שהוא מזלזל באיסורי תורה ומיקל בשתי קולות הסותרות זו את זו. והמחמיר בשניהם [כגון בטריפה בבית הלל ובמת בבית שמאי] נקרא כסיל שאינו מבין שהנהגותיו סותרות זו את זו, אֲבָל הֵיכָא דְּלֹא פָּתְרֵי אַהֲדֵי עֲבָדִינַן – אבל במחלוקת שאין החומרות סותרות זו את זו, וכגון בענייננו, שדינו של רב שמבוי עקום דינו כמפולש, אינו סותר את דינו של שמואל שפסק כחנניה במבוי מפולש שצריך דלתות, ניתן להחמיר כחומרות של שניהם, וכן עשו בנהרדעא.

מקשה הגמרא: וְהֵיכָא דְּפָתְרֵי אַהֲדֵי לֹא עֲבָדִינַן – האמנם אין לנהוג בשתי חומרות הסותרות זו את זו. מָתִיב – הקשה רַב מַשַּׁרְשִׁיָא, מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁלִּיקֵּט פירות מעץ הָאֲתְרוֹג בְּאֶחָד בְּשַׁבָּט של השנה השלישית לשמיטה וְנָהֲגוּ בּוֹ שְׁנֵי עִישּׂוּרִין – עישר את פירותיו בשתי מעשרות, גם מעשר שני וגם מעשר עני, [מלבד תרומה גדולה ומעשר ראשון]. מעשר אֶחָד [–מעשר עני] כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי הסוברים שבאחד בשבט, היום שבו לקט רבי עקיבא את הפירות, חל ראש השנה לאילן, וביום זה מתחילה השנה השלישית שנוהג בה מעשר עני, ולכן עישר מהפירות מעשר עני. וּמעשר אֶחָד [–מעשר שני] כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל הסוברים שבט״ו בשבט חל ראש השנה לאילן, ורק אז מתחילה השנה השלישית, וכיון שהוא לקט את הפירות באחד בשבט שלדעת בית הלל זו עדיין השנה השניה שנוהג בה מעשר שני, לכן עישר מעשר שני. נמצא שרבי עקיבא נהג בשתי חומרות הסותרות זו את זו, שהרי אין שנה שנוהג בה גם מעשר שני וגם מעשר עני.

מתרצת הגמרא: רַבִּי עֲקִיבָא נהג כך, לא משום שרצה להחמיר גם כבית שמאי וגם כבית הלל, אלא רצה לנהוג כבית הלל, וְנָמְרִיהּ אִיסְתַּפִּיק לֵיהּ – וספק היה לו בלימודו, וְלֹא יָדַע אִי בֵּית הִלֵּל כְּאֶחָד בְּשַׁבָּט אָמוּר – האם בית הלל אמרו שראש השנה לאילן חל באחד בשבט, אִי כַּחֲמִישָּׁה בְּשַׁבָּט אָמוּר – או שחל לדעתם בחמשה עשר בשבט, וְעָבַד הָכָא לְחוּמְרָא וְהָכָא לְחוּמְרָא – ולכן החמיר כשני הצדדים.

הגמרא שבה לדון במחלוקת תנא קמא וחנניה (לעיל ו.) בהכשר מבוי מפולש: יָתִיב רַב יוֹסֵף קַמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא וְיָתִיב וְקָאָמַר – ישב רב יוסף לפני רב הונא ואמר, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַחְלוֹקֶת תנא קמא וחנניה בדין מבואות המפולשים, ואמרה רק בְּאופן שהמבוי היה פתוח לרשות הרבים משני צדדיו, כגון שהיתה סְרַטָּא [–דרך שבני אדם הולכים בה] מִכָּאן, וּסְרַטָּא מִכָּאן, וְכן אם היתה פְּלַטָּא [–רחוב של שווקים] מִכָּאן, וּפְלַטָּא מִכָּאן, אֲבָל אם היה צידו האחד של המבוי פתוח לכרמלית, שאיסורה מדרבנן, כגון שהיתה סְרַטָּא, שהיא רשות הרבים מִכָּאן, וּבְקָעָה של שדות, שהיא כרמלית [ציור א], מִכָּאן, אוֹ אם היו שני הצדדים פתוחים לכרמלית, כגון שהיתה בְּקָעָה מִכָּאן וּבְקָעָה מִכָּאן, אזי כולם מודים שעוֹשֶׂה צוּרַת הַפֶּתַח מִכָּאן – בצד האחד של המבוי, וְלֶחִי וְקוֹרָה מִכָּאן – מצדו השני, ודי בכך.

הגמרא שואלת על דברי רב יוסף: הַשְׁתָּא, ומה כאשר יש סְרַטָּא מִכָּאן וּבְקָעָה מִכָּאן, אמרת שעוֹשֶׂה לוֹ צוּרַת הַפֶּתַח מִכָּאן וְלֶחִי וְקוֹרָה מִכָּאן, אף על פי שצד אחד של המבוי פתוח לרשות הרבים, כאשר שני צדדיו פתוחים לכרמלית, שהיתה בְּקָעָה מִכָּאן וּבְקָעָה מִכָּאן, מִיבַּעְיָא – וכי יש צורך לומר שדי לו בצורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן, ולשם מה נזקק רב יוסף להזכיר דוגמא זו.

המשך בעמוד קנג

משיבה הגמרא: **הָכִי קָאָמַר** – כך היא כוונת דברי רב יוסף, אם היתה **סָרְטָיָא מִכָּאן וּבְקֵעָה מִכָּאן, נַעֲשֶׂה** דינו של מבוי זה **כְּמִי** שהיתה לו **בְּקֵעָה מִכָּאן וּבְקֵעָה מִכָּאן,** שאינו פתוח לרשות הרבים כלל, ועל כן די לו בצורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן.

הגמרא תדון עתה בדין מבוי הנפרץ לרחבה. מביאה הגמרא את סיום דברי רב יוסף: רב יוסף פירש את דין מבוי המפולש לכרמלית, ששמעו מרב יהודה בשם רב, **וּמְנַיִין בָּהּ** דין נוסף **מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה** – בשם רב יהודה עצמו, ולא פירש לו רב יהודה ממי למד דין זה, **שֶׁאִם הָיָה הַמָּבוֹי** הפתוח בראשו לרשות הרבים, **כָּלֶה** – מסתיים ופתוח בסופו **לִרְחָבָה** – לחצר שאחורי הבתים, שדינה כרשות היחיד מפני שהיא מוקפת ארבע מחיצות, אזי אף אם כותל הרחבה שכנגד פתח המבוי היה פרוץ לרשות הרבים, ונמצא שהמבוי מפולש לרשות הרבים דרך הרחבה, מכל מקום **אֵין** המבוי **צָרִיךְ כְּלוּם** בצדו הפתוח לרחבה [ציור ב], שמאחר שאינו מפולש לרשות הרבים אלא דרך הרחבה, אינו נחשב כמבוי מפולש, אלא מבוי סתום הוא, ואינו זקוק אלא ללחי וקורה בראשו הפתוח לרשות הרבים.

מדברי רב יהודה מבינה עתה הגמרא שמבוי המפולש לרשות הרבים דרך רשות היחיד אינו נידון כמפולש. שהרי בהכרח דינו אמור כשנפרצה הרחבה לרשות הרבים, ואף על פי כן לא נעשה המבוי כמפולש. עוד משמע מדבריו, שדווקא כאשר כלה המבוי לרחבה אינו צריך כלום, מפני שרחבה אין בה דיורים ואינה זקוקה לערב עם המבוי, אך אם היה המבוי נפרץ לחצר, היו בני החצר אוסרים על בני המבוי את הטלטול במבוי אם לא יערבו עימם ב'שיתופי מבואות'.

הגמרא דנה בשם מי אמר רב יהודה דין זה: **אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף, הָא דְּרַב יְהוּדָה** – מאמר זה, שאמרת בשם רב יהודה, ולא פירש ממי מרבותיו למדה, **דְּשְׁמוּאֵל הִיא** – בודאי שמעו מרבו שמואל, ולא מרבו רב,

דְּאִי דְּרַב – שאם תאמר ששמע דין זה מרב, קַשְׁיָא דְּרַב אַדְּרַב בְּתַרְתֵּי – יסתרו דברי רב את דבריו במקום אחר בשני עניינים, דְּאָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב, מָבוֹי שראשו פתוח לרשות הרבים, שֶׁנִּפְרַץ הכותל האמצעי שבסופו על פני כולו, ועתה הוא פרוץ בְּמִלּוֹאוֹ לֶחָצֵר שנמצאת בסוף המבוי, שלא נותר מאומה מהכותל שחצץ בינו לחצר. וְנִפְרְצָה אף הַחָצֵר הזו בְּנֶגְדּוֹ – בכותל שממול המבוי, ויש עתה פתח מהחצר לרשות הרבים, ונמצא שהמבוי מפולש לרשות הרבים דרך החצר [ראה ציור], הַחָצֵר מוּתֶּרֶת בטלטול, שאף על פי שפרוצה היא לרשות הרבים ולמבוי, לא היו פרצותיה יתירות על עשר אמות, ונותרו בהן שיריים מן הכותל שמשני צידי הפירצה, ועל כן דינן כ'פתחים' הפתוחים לרשות הרבים ולמבוי, ואין חצר נאסרת מחמת פתחים במחיצותיה. ואף המבוי אינו אוסר את החצר אף על פי שלא עירבה עמו, מפני שלמבוי אין דריסת רגל בחצר, ואין בכוחו לאוסרה. וְאילו הַמָּבוֹי אָסוּר בטלטול מפני שהוא נידון כמבוי המפולש, שהרי בסופו יש מעבר לרשות הרבים דרך החצר.

מדברי רב יש ללמוד שמבוי המפולש לרשות הרבים דרך רשות היחיד נידון כמפולש. עוד משמע מדבריו שמבוי שנפרץ לחצר אינו זקוק לערב עם בני החצר, ולכן אמר שהמבוי אסור רק כאשר נפרצה החצר כנגדו, מדין 'מפולש', ומשמע שאלמלא היתה החצר נפרצת לרשות הרבים, לא היה נאסר המבוי.

אביי מסיים את הוכחתו שדברי רב יהודה נאמרו בשם שמואל: וְאַמַּאי אסר רב לטלטל במבוי שנפרץ לחצר מדין מבוי מפולש, לֶיהֱוֵי – שיהיה דינו כְּמָבוֹי שֶׁכָּלָה לִרְחָבָה, שאינו נידון כמבוי מפולש, כפי שאמר רב יהודה, על אף שדרך הרחבה הוא מפולש לרשות הרבים משני צדדיו. ואמנם היה על רב לאסור את הטלטול במבוי, אך מטעם אחר, מפני שהוא פרוץ לחצר, ובני החצר אוסרים את הטלטול במבוי כל זמן שלא עירבו ביניהם, כפי שמשמע מדברי רב יהודה.

ונמצא שאם אכן רב יהודה למד את דינו מרב, הרי דבריו סותרים את עצמם בשתים, א. בדין מבוי מפולש, שבדברי רב יהודה מבואר שפילוש דרך רשות היחיד אינו נחשב כמפולש, ואילו בדברי רב מבואר שהמבוי אסור כדין מבוי מפולש. ב. בדין עירובי חצירות, שמדברי רב יהודה משמע שמבוי שנפרץ לחצר נאסר מחמתה עד שיערבו עם החצר, ואילו מדברי רב משמע שאין המבוי נאסר מחמת החצר. ועל כן מן ההכרח לומר שדברי רב יהודה נאמרו בשם שמואל, ונחלקו רב ושמואל בשני דינים אלו.

רב יוסף מודה לדברי אביי: אָמַר לֵיהּ רב יוסף לאביי, אֲנָא לָא יָדַעְנָא – איני יודע ממי שמעה רב יהודה, אלא זאת ידעתי, דְּעוּבְדָּא הָוָה בְּדוּרָא דְּרַעֲוָתָא – כך אירע מעשה בכפר אחד של רועים, מָבוֹי שֶׁכָּלָה לִרְחָבָה הָוָה – היה שם מבוי הכלה לרחבה שנפרצה לרשות הרבים, וְאָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה – ובא מעשה לפני רב יהודה, וְלֹא אַצְרְכֵיהּ וְלֹא מִידֵּי – ולא הצריך רב יהודה לעשות תיקון כל שהוא בפתח שבין המבוי לרחבה. וְאִי קַשְׁיָא מְשַׁמֵּיהּ דְּרַב – ואם ישנה קושיא כאשר תאמר שרב יהודה אמר דין זה בשם רב, תֵּיהֲוֵי מְשַׁמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל וְלֹא קַשְׁיָא מִידֵּי – יהיו הדברים אמורים בשם שמואל ולא יקשה עליהם כלל.

הגמרא דוחה, שאין הכרח לומר שדברי רב יהודה נאמרו בשם שמואל: הָשְׁתָּא דְּאָמַר לֵיהּ – עתה שאמר רַב שֵׁשֶׁת לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר אַבָּא, וְאָמְרֵי לֵיהּ – ויש אומרים שאמר זאת רב ששת לְרַב יוֹסֵף בַּר אַבָּא, אַכְּבָרָא לָךְ – אבאר לך את דברי רב, כפי ששמעתי מפיו ביאור דין מבוי שנפרץ לחצר ונפרצה חצר כנגדו, כָּאן שֶׁעֵירְבוּ, כָּאן שֶׁלֹּא עֵירְבוּ – שיש חילוק בדין זה בין אם עירבו בני החצר עם בני המבוי, לבין מקרה שלא עירבו, מפני שכאשר אסר רב את הטלטול במבוי, לא מדין 'מבוי המפולש' אסרו, כפי שסברה הגמרא מתחילה, אלא מדין 'חסרון עירוב', שבני החצר אוסרים את המבוי כשלא עירבו עימו. ולכן כאשר עירבו בני החצר עם בני המבוי, מותר לטלטל בין במבוי ובין בחצר, וכשלא עירבו, החצר מותרת והמבוי אסור. והטעם שנקט רב את דבריו במקרה שנפרצה חצר כנגדו לרשות הרבים, מפני שרב ביקש לחדש שהחצר מותרת אף כאשר בני רשות הרבים עוברים בה כדי להגיע למבוי.

הגמרא מסיימת שלפי דברי רב ששת מיושבים דברי רב יהודה: מאחר שטעמו של רב בדין 'חצר שנפרצה למבוי' הוא מחמת חסרון עירוב, ולא מדין מבוי המפולש, מעתה אפשר לומר שרב יהודה למד את דינו מרב, וּדְרַב אִדְּרַב נַמֵּי לָא קַשְׁיָא – אין דברי רב סותרים את עצמם, כָּאן – דינו של רב יהודה במבוי הכלה לרחבה, דומה למקרה שֶׁעֵירְבוּ בְּנֵי חָצֵר עִם בְּנֵי מָבוֹי, שאין בו איסור מצד דיני עירוב, שהרי רחבה אין בה דיורין ואינה צריכה עירוב. ואילו כָּאן – דינו של רב ירמיה בר אבא, במבוי שנפרץ לחצר, מדובר באופן שֶׁלֹּא עֵירְבוּ בני המבוי עם בני החצר, והרי הם אוסרים על בני המבוי את הטלטול במבוי. אבל מצד דיני מבוי מפולש, בשני המקרים אין המבוי נידון כמפולש, מפני שפילושו הוא דרך רשות היחיד.

העולה מן האמור, שמבוי המפולש לרשות הרבים דרך רשות היחיד נידון כמבוי סתום, ולא כמפולש, ודי לו בלחי וקורה בראשו, ואינו זקוק לתיקון כל שהוא בסופו. ואין חילוק בין אם הוא מפולש דרך חצר או דרך רחבה.

ומדין עירובי חצירות ושיתופי מבואות, מבוי שנפרץ לחצר ולא עירבו ביניהם, החצר מותרת מפני שאין דריסת רגל למבוי עליה, והמבוי אסור, מפני בני החצר שלא נשתתפו בו בעירוב. ואם עירבו, שניהם מותרים. ומבוי הפתוח לרחבה שאין בה דיורין, שניהם מותרים בכל מקרה ואינם זקוקים לעירוב.